Міністерство освіти і науки України

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
на засіданні Вченої ради
УДУ імені Михайла Драгоманова
“28” серпня 2025 р.
Протокол № 1
Проректор з навчально-
методичної роботи
професор Роман ВЕРНИДУБ
_____

НАСКРІЗНА ПРОГРАМА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти

освітньо-професійної програми	**Середня освіта**
галузі знань	**А1 Освіта**
спеціальності	**А4. Середня освіта**
предметної спеціальності	**А4.07 Географія**

Шифри за навчальним планом П01
П02
П03

Київ - 2025

Розробники програми:

к.г.н., доцент, завідувач кафедри географії Щабельська В.Г.

д.п.н., професор кафедри географії Кобернік С.Г.

Рецензенти:

Черніченко В.В. – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник **Ткаченко Т.І.** – кандидат географічних наук, доцент кафедри географії УДУ імені Михайла Драгоманова

Погоджено з гарантом ОП _____ _____

Обговорено та рекомендовано до видання на засіданні Науково-методичної ради УДУ імені Михайла Драгоманова «___» _____ 20___ року, протокол № ____.

Голова НМР _____ Роман ВЕРНИДУБ

І. Пояснювальна записка

Наскрізна програма практичної підготовки складена відповідно до освітньо-професійної програми Середня освіта (Географія) підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, галузі знань А1 Освіта, спеціальності А4. Середня освіта, предметної спеціальності А4.07 Географія.

Місце практики в професійній підготовці випускника. Практики є однією з основних складових освітнього процесу та спрямована на поглиблення теоретичної підготовки майбутніх учителів географії та формування у них комплексу професійних компетентностей необхідних для ефективної фахової діяльності в обраній сфері.

Практика сприяє поглибленню рефлексивно-аналітичного сприйняття педагогічних і суспільно-просторових процесів, удосконаленню навичок наукового аналізу, інтерпретації, синтезу й прогнозування просторових трансформацій на різних рівнях. Залучення студентів до дослідницької діяльності в межах виробничих практик формує академічну культуру, сприяє розвитку критичного мислення та ініціативності, активізує потребу у безперервному професійному саморозвитку й самонавчанні.

У результаті майбутні вчителі географії не лише адаптуються до сучасних вимог освітнього середовища, а й здобувають цінний досвід інноваційної, дослідницької та методичної діяльності в умовах освітніх викликів, притаманних сучасному суспільству.

Міждисциплінарні зв'язки з дисциплінами «Психолого-педагогічні технології», «Філософія освіти», «Інновації в географічній освіті», «Освітня політика та лідерство», «Методика навчання географії у старшій профільній школі», «Організація наукових досліджень».

Мета і завдання практичної підготовки.

Метою практичної підготовки є сформувати у студентів професійні компетентності, навички прийняття самостійних рішень в реальних виробничих умовах шляхом виконання обов'язків, властивих їх майбутній професійній діяльності при викладанні географії у старшій профільній школі.

Основними завданнями практичної підготовки є:

- закріпити на практиці засвоєні теоретичні знання з дисциплін циклів загальної і професійної підготовки;
- сформувати і розвинути у студентів навички професійної компетентності в освітній, виховній, комунікативній, прогностичній, науково-методичній діяльності;
- набути професійні компетентності майбутніх вчителів старшої профільної школи, які відповідають вимогам сучасного суспільства;
- виробити творчий, дослідницький підходи до педагогічної, наукової і виховної діяльності;
- поглибити знання з методології і методики проведення наукових досліджень та удосконалити вміння його проведення;
- удосконалити навички узагальнення і систематизації науково-теоретичного матеріалу за результатами дослідження;
- сформувати потреби у самоосвіті, самовихованні та професійному розвитку;
- апробація основних теоретичних та практичних рекомендацій магістерської роботи (у формі виступів на конференціях, написанні наукових статей, рекомендацій тощо).

Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної програми:

Результати навчання	Компетентності
ПРН 1. Знати і розуміння теоретико-методологічних засад географічної науки, методологічних принципів географічних досліджень, просторових властивостей суспільства, глобалізації і регіоналізації світосистемних відносин;	**ФК 5.** Здатність застосовувати експериментальні навички у фаховій сфері для перевірки гіпотез і дослідження явищ та проводити експерименти шляхом моделювання фізико-, суспільно-географічних процесів, соціально-

ПРН 2. Вміти обґрунтовувати вибір методів і методик для розв'язання дослідницької проблеми, реалізації мети та вирішення задач дослідження; ПРН 3. Знати сучасні уявлення про основні напрямки прикладних географічних досліджень, методичні підходи до обґрунтування стратегії соціально-економічного розвитку регіонів, етапи конструювання природно-антропогенних ландшафтів для потреб районного планування і містобудування; ПРН 4. Здатність використовувати теоретичні узагальнення і методологічні принципи для встановлення теоретичної достовірності нових концепцій, гіпотез, методів та їхньої науково-практичної перспективності; ПРН 5. Здатність застосовувати базові принципи функціонування світового та національного освітньо-наукового простору у майбутній професійній діяльності; ПРН. 10. Здатність застосовувати сучасні методики і технології, в тому числі і інформаційні, для забезпечення якості навчально-виховного процесу в середніх вищих закладах, забезпечувати охорону життя і здоров'я студентів у навчально-виховному процесі та позаурочної діяльності; ПРН 17. Вміти складати науково-дослідницькі програми з визначення базових методичних підходів з метою аналізу та наукової інтерпретації просторових даних;	педагогічних ситуацій . **ФК 6.** Здатність ефективно розв'язувати професійно-педагогічні проблеми і завдання на основі методологічних основ і категорій педагогіки, психології **ФК 9.** Здатність аналізувати економіко-, соціально- і політико-географічні явища та процеси; визначати геопросторові особливості економіко- і соціально- і політико-географічних процесів, явищ. **ФК 10.** Здатність орієнтуватися у світовому й національному географічному освітньо-науковому просторі в контексті необхідності постійного розширення і актуалізації географічних знань для підвищення професійної майстерності. **ФК 11.** На базі знання теоретичних основ формування географічних понять та знань, шкільної програми з географії у старшій профільній школі планувати, організовувати та професійно здійснювати комплексний процес навчання географії в закладах загальної середньої освіти. **ФК 13.** Здатність організовувати та проводити науково-педагогічні дослідження з актуальних проблем шкільної освіти. **ФК 20.** Здатність використовувати методологічні принципи для встановлення теоретичної достовірності нових географічних теорій, концепцій, доктрин, гіпотез, методів та їхньої науково-практичної перспективності. **ФК 21.** Здатність, базуючись на загальній теорії географії, використовувати системний аналіз в географічних дослідженнях на глобальному, регіональному та локальному рівні, моделювати.

II. Види та терміни проходження практик

Практична підготовка студентів включає:

№ з/п	Вид практики	Назва практики	Кількість тижнів	К-ть кредитів ЄКТС	Семестр	Орієнтовні терміни проведення
1.	*Виробнича*	Педагогічна	4	6	1	листопад-грудень
2.	*Виробнича*	Науково-дослідницька	4	6	2	березень-квітень

III. Бази проведення практик

Виробничі педагогічні практики здійснюються на базі закладів загальної середньої освіти І–ІІ рівнів акредитації, а також у закладах, що забезпечують здобуття загальної середньої освіти ІІ–ІІІ ступенів у місті Києві (зокрема спеціалізованих школах, гімназіях

та ліцеях). Виробнича науково-дослідна та переддипломна практика проводиться на базі провідних науково-дослідних установ Національної академії наук України, що забезпечує умови для набуття студентами дослідницьких компетентностей, апробації результатів власних наукових розвідок та підготовки до самостійної професійної діяльності.

Факультетом укладено угоди з спеціалізованою школою І-ІІІ ступенів № 301 імені Ярослава Мудрого з поглибленим вивченням англійської мови (м. Київ, вул. Маяковського, 93-в), Українським колежом імені В.О. Сухомлинського (м. Київ, вул. Митрополита Андрія Шептицького, 5-А), спеціалізованою школою № 239 з поглибленим вивченням німецької мови (м. Київ, пр-т Оболонський, 16 д), спеціалізованою школою № 115 імені Івана Огієнка (м. Київ, вул. Кавказька, 10), Інститутом географії НАН України, ДНВП «Картографія» Комунальною установою Білоцерківської міської ради «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» (Київська обл. м. Біла Церква, вул. Тараса Шевченка, 122)

IV. Організація практичної підготовки

За організацію практики студентів відповідають кафедри географії та методики навчання природничих дисциплін. Перед початком проведення практик проводяться настановчі конференції, під час яких студенти знайомляться з порядком їх проходження, завданнями, формою звітності та переліком звітної документації, критеріями оцінювання результатів практик за шкалою ЄКТС. Розподіл студентів за базами практики та призначення керівників затверджується наказом Ректора університету.

V. Підведення підсумків практик

Оцінювання результатів проходження студентами виробничої педагогічної практики здійснюється у кілька етапів:

– підведення підсумків на педагогічній нараді у закладі загальної середньої освіти, де комплексно оцінюються виконані здобувачем завдання педагогічної практики за участі: адміністрації навчального закладу, вчителів географії, класних керівників, шкільного психолога, керівника практики від кафедри методики навчання природничих дисциплін;
– корегування оцінки в університеті після перевірки звітної документації практиканта й затвердження останньої на підсумковій конференції.

Після закінчення виробничих науково-дослідницької та переддипломної практик студенти подають керівнику звітну документацію. Звіт повинен містити відомості про виконання студентом всіх завдань практики та індивідуального завдання, аналіз, висновки і пропозиції.

Підсумки кожної практики обговорюються на засіданні випускових кафедр, а загальні підсумки практики підводяться на засіданнях Вченої ради факультету. Студенту, який не виконав програму практики з поважних причин, може бути надане право пройти практику повторно у вільний від навчання час.

VI. Зміст практичної підготовки

6.1. Виробнича педагогічна практика.

Мета виробничої педагогічної практики: вдосконалити фахову підготовку майбутніх учителів географії старшої профільної школи шляхом проведення практики з високим рівнем прояву самостійності й відповідальності студентів, використанням сучасних педагогічних технологій та електронних засобів навчання; комплексно оволодіти системою освітньої діяльності вчителя географії старшої профільної школи та класного керівника.

Завдання виробничої практики:

– поглибити і закріпити загальні та фахові компетентності, отримані студентами-географами в університеті та сформувати уміння застосувати їх у реальних умовах

організації освітнього процесу в 10-11 класах ЗЗСО для розв'язання конкретних педагогічних завдань;

- ознайомитися із особливостями освітнього процесу на базі конкретної школи, вимогами до ведення шкільної документації, класного журналу тощо;
- працювати з навчальними програми з географії для 10-11 класів, календарно-тематичним плануванням учителя, підручниками, навчальними й методичними посібниками, робочими зошитами учнів; комплексно використовувати обладнання кабінету географії;
- сформувати у майбутніх учителів географії вміння та навички самостійного проведення освітньої та виховної роботи з учнями старшої школи;
- розвивати професійні уміння спостерігати за старшокласниками, вивчати їхні індивідуальні особливості та враховувати їх під час навчання;
- розвивати вміння і навички поєднання здобутих знань у галузі психології, педагогіки та методики навчання у власній педагогічній діяльності;
- формувати у студентів-практикантів зацікавленість і повагу до професії вчителя, потребу в самоосвіті, розвивати творчий і дослідницький потенціал до роботи у старшій профільній школі.

Зміст діяльності студентів-практикантів. Зміст виробничої педагогічної практики визначають такі основні напрями: фаховий (разом із другою спеціалізацією), методичний, психолого-педагогічний; організаційний. За період проведення педагогічної практики здобувач повинен:

- проаналізувати теми і розділи навчальних програм з географії для 10-11 класів, чинні підручники та посібники, календарне планування навчально-виховної роботи на період практики;
- проводити спостереження за поведінкою, освітньої діяльністю та соціальною взаємодією учнів класу, за яким закріплений студент, з метою збору емпіричних даних для подальшого аналізу особливостей навчально-виховного процесу та педагогічного супроводу;
- ознайомитися з роботою вчителів і класного керівника (вивчити їх досвід роботи, відвідувати уроки та позакласні заходи);
- підготувати і провести не менше 8 уроків різних типів з географії та 3 з іноземної мови з використанням різноманітних методів і прийомів навчання, сучасних засобів та форм організації занять, розробити і провести позакласний захід з географії;
- розробити і провести виховний захід з географії/виховний захід іноземною мовою;
- відвідати і проаналізувати уроки географії й інших предметів у закріпленому класі, виховні заходи, проводити систематичний самоаналіз власної педагогічної діяльності;
- здійснити виховну роботу відповідно до плану заходів класного керівника;
- провести індивідуальну роботу з учнями, скласти психолого-педагогічну характеристику учнівського колективу свого класу;
- скласти план роботи туристсько-краєзнавчого гуртка на навчальний рік;
- організувати та провести засідання туристсько-краєзнавчого гуртка;
- провести туристсько-краєзнавчу екскурсію в межах шкільного району або місця проживання з урахуванням місцевих природних, історико-культурних та соціально-економічних об'єктів;
- розробити та апробувати методичні рекомендації щодо впровадження результатів дослідження у освітінй процес та здійснити адаптацію наукових висновків до практичних умов освітнього середовища з урахуванням сучасних педагогічних технологій, освітніх стандартів і потреб учнівської аудиторії.

Форми звітності студента за практику.

Щоденник виробничої педагогічної практики, плани-конспекти 8 проведених у старшій школі уроків географії, сценарій позакласного заходу з географії, сценарій виховного заходу, аналізи уроків географії у 10-11 класах, характеристика учнівського колективу, відповідні дидактичні матеріали (мультимедійний супровід до проведених уроків, позакласного та виховного заходів, додаткові засоби унаочнення, завдання для оцінювання здобутків школярів з географії).

Норми оцінювання роботи студентів під час практики

№ п/п	Вид діяльності	Максимальна к-сть балів
1	Складання фрагменту календарного планування уроків на період практики	5
2	Проведення 8 уроків географії	24
3	Оформлення планів-конспектів до проведених уроків географії	16
4	Проведення позакласного заходу та оформлення його сценарію	10
5	Проведення виховного заходу та оформлення його сценарію	10
6	Аналіз 5 уроків географії	5
7	Складання характеристики учнівського колективу	5
Всього		**70**
Другий фах (Туристсько-краєзнавча робота)		
1	Розробка плану роботи туристсько-краєзнавчого гуртка на навчальний рік	5
2	Проведення засідання гуртка	10
3	Проведення туристсько-краєзнавчої екскурсії в межах району школи або місця проживання з урахуванням локальних природних, історико-культурних, соціально-економічних об’єктів	10
4	Підготувати та презентувати досвід туристсько-краєзнавчої роботи закладу загальної середньої освіти у формі мультимедійної презентації або інформаційного постеру	5
Всього		**30**
Другий фах (Іноземна мова)		
1	Оформлення плану-конспект уроку (3урока)	6
2	Оформлення сценарію виховного заходу іноземною мовою	3
3	Проведення 3 уроків з іноземної мови	9
4	Проведення виховного заходу	5
5	Аналіз 2 уроків (загальний та поглиблений)	4
6	Аналіз виховного заходу	3
Всього		**30**

Формою підсумкового контролю з виробничої педагогічної практики є диференційований залік.

6.2. Виробнича практика. Науково-дослідницька

Метою науково-дослідницької практики є формування у студентів здатності проводити теоретичні та експериментальні дослідження в галузі географічних наук та методики навчання географії.

Основні завдання науково-дослідницької практики:

- ознайомитись з організацією наукової роботи в базовому закладі, де проводиться практика, її тематикою, вимогами та нормативними документами, що регламентують її виконання;
- оволодіння уміннями формулювання теми наукового дослідження, визначення його об’єкту, предмету, мети та завдання дослідження;

- оволодіння уміннями та навиками пошуку наукової інформації для наукового дослідження (підсумком має стати перелік основних джерел до кваліфікаційної роботи);
- ґрунтовний аналіз сучасного стану висвітлення проблематики магістерського дослідження у фаховій науковій літературі з метою виявлення ключових теоретичних підходів, концептуальних засад, основних напрямів наукової думки та актуальних дискусій;
- формування вмінь науково обґрунтовувати доцільність вибору та застосування відповідних методів наукового дослідження для розв'язання конкретних теоретичних і прикладних завдань магістерської роботи;
- набуття навичок розробки валідного інструментарію емпіричного дослідження у сфері суспільної та фізичної географії, а також шкільної географічної освіти, що забезпечує збір достовірних і репрезентативних даних для подальшого наукового аналізу та обґрунтування результатів дослідження
- оволодіння уміннями та навиками розроблення дидактичних матеріалів за змістом практичного розділу магістерської роботи для їхньої апробації під час проходження виробничої педагогічної практики (результатом мають стати розроблені до конкретних тем з фахового предмету дидактичних матеріалів за тематикою кваліфікаційної роботи);
- підготовка тез доповідей для виступу на конференції, участь у круглому столі, теоретичному семінарі тощо (результатом має стати друк тез виступу на конференції, круглому столі, теоретичному семінарі тощо);
- підготовка наукової статті до публікації у фаховому виданні;
- участь у конференції, круглих столах, теоретичних семінарах тощо;
- оволодіння навичками та уміннями організації наукових заходів: конференцій, круглих столів, теоретичних семінарів тощо;/ оволодіння навичками та уміннями організації наукових та науково-освітніх заходів для учнів 10-11 класів старшої профільної школи: конференцій, семінарів, диспутів, круглих столів тощо;
- оволодіння навичками аналізу відвіданих наукових та заходів.

Зміст діяльності студента-практиканта

- скласти аналітичний опис основних наукових напрямів та специфіки дослідницької діяльності базового закладу, на базі якого проходить практика, з урахуванням його структурно-функціональної організації, пріоритетних тем досліджень і науково-практичних результатів та ознайомитися з науковою діяльністю профільного відділу установи, зокрема з його дослідницькими проектами, публікаційною активністю, участю в національних та міжнародних програмах, а також з формами співпраці з закладами освіти;
- відвідати засідання наукових семінарів, конференцій (гуртків), що проводяться на базі практики/ відвідувати засідання наукових семінарів, педагогічних нарад, конференцій (гуртків), що проводяться на базі практики та здійснити аналітичний огляд змісту та методики проведення відвіданих заходів;
- здійснити первинну аналітичну обробку інформаційних джерел за тематикою дослідження та підготувати бібліографію (стислий аналіз науково-інформаційних джерел, проаналізованих практикантом та відібраних для написання магістерської роботи);
- здійснити комплексний аналіз теоретичних, методичних і експериментальних матеріалів в контексті теми індивідуального наукового дослідження, з метою ідентифікації основних концепцій, методик, тенденцій розвитку й наявних лакун у відповідній предметній галузі;
- підготувати тези доповіді за змістом кваліфікаційної роботи для виступу на конференції, круглому столі тощо;

- реалізувати дослідницькі проєкти у рамках теми магістерської роботи;
- підготувати рецензію на наукову статтю (студентську або учнівську наукову роботу)/ написати рецензію на наукову статтю школяра або учнівську наукову роботу МАН;
- розробити валідний інструментарій емпіричного дослідження у сфері суспільної та фізичної географії, орієнтований на вивчення просторових, соціальних, природних та екологічних процесів і явищ, із урахуванням специфіки обраної тематики кваліфікаційної роботи/ у сфері шкільної географічної освіти, зокрема створити анкети для учнів та вчителів, відповідно до змісту та мети кваліфікаційного дослідження, з метою фіксації вихідного рівня сформованості досліджуваних характеристик на констатувальному етапі педагогічного експерименту.

Форми звітності студента про практику

- звіт студента-практиканта про проведену роботу;
- аналіз відвіданого наукового заходу;
- тези доповіді на науковій конференції;
- підготовка наукових матеріалів магістерської роботи, що включає формування наукового апарату дослідження (визначення та кодифікацію ключової термінології, складання глосарію, а також обґрунтування методологічних положень, які створюють теоретико-методологічну основу дослідницького процесу), бібліографію наукових джерел опрацьованих під час практики;
- відзив на наукову роботу (статтю, наукову роботу учня або студента)/ відзив на наукову роботу учня 10-11 класу ЗЗСО: статтю, роботу МАН;
- план-конспект проведених науково-організаційних заходів для школярів або студентів молодших курсів;
- виконання індивідуального завдання, що передбачає комплекс робіт, пов'язаних із реалізацією практико-орієнтованої складової магістерського дослідження: рукопис наукової статті для публікації у фаховому або іншому науковому виданні, як результату узагальнення основних положень магістерського дослідження або анкети для учнів та вчителів з метою збору первинних даних на констатувальному етапі педагогічного експерименту, дидактичні матеріали (зокрема навчально-методичні розробки, презентації, інтерактивні вправи тощо), які відображають зміст і методичні підходи, закладені в структурі кваліфікаційної роботи.

Норми оцінювання роботи студента під час практики

№ п/п	Вид діяльності	Максимальна к-сть балів
1.	Відвідування наукових заходів (семінарів, гуртків, конференцій)	10
2.	Аналіз напрямів наукової роботи науково-дослідної установи Національної академії наук України або Інституту педагогіки НАПН України та МАН України	10
3.	Аналіз відвіданого наукового заходу	10
4.	Тези доповіді на науковій конференції	10
5.	Бібліографія наукових джерел, концептуально-методологічна основа дослідження, опрацьовані під час практики	10
6.	Відзив на наукову роботу (статтю, автореферат дисертації, наукову роботу учня або студента)	10
7.	План-конспект проведених науково-організаційних заходів для студентів або для учнів 10-11 класів ЗЗСО (консультацій, засідань гуртків, позакласних заходів з профільного предмету, навчальних екскурсій)	10
8.	Індивідуальне завдання:	20

	Підготовка до друку рукопису наукової статті для публікації у фаховому виданні/інших наукових збірниках або анкети для учнів та вчителів для констатувального етапу педагогічного експерименту та дидактичних матеріалів за змістом кваліфікаційної роботи	
9.	Підготовка звіту	10
Всього		**100**